

וירא

מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו' (און ווי רש"י טייטשט אפ"י: אל נא תעבור ,והניחו והלך לקבל האורחים").

ד.ה.: (1) דער רמב"ם איז משנה פון דער ראי' שבגמרא, (2) פון א ראי' וועל-כע איז פשוט ומבואר, און ברענגט א פסוק וואו די ראי' איז כלל ניט מובן? (3) היפך ,דרכו של הרמב"ם" משנה זיין און ברענגען א פסוק ,שלא נזכר בגמ' כלל מאחר שהוא מבואר יותר?¹²

ב. בנוגע דער ראי' פון דעם פסוק ,וירא והנה שלשה אנשים" אז ,גדולה הכנסת אורחים כו" — יש לומר, לכאורה, אז (לויטן רמב"ם) איז די ראי' פון דער עצם ראיית שלשה אנשים:

אין א מצב פון ,וירא אליו ה'", ווי פאסט עס אז בעת מעשה זאל אברהם קוקן און דערזען ,שלשה אנשים" זען בשימת לב (וועלכע בריינגט צו וירץ לקראתם)? בשעת מען שטייט ,לפני ה'" דארף דאך זיין מושלל יעדער תנועה, ועאכו"כ שימת לב, צו א מענטשן אדער צו עפעס אן אנדער זאך!

ובמכ"ש פון ק"ש — וואס קריאתה דארף

א. דער רמב"ם זאגט: ,וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה שנאמר: וירא והנה שלשה אנשים".

פון דעם וואס דער רמב"ם ברענגט נאך די פיר ווערטער (און איז אפילו ניט מרמז אויף די ווייטערדיקע ווערטער דורך מוסיף זיין ,וגו'?) איז משמע, אז די ראי' איז פון די פיר ווערטער אליין. איז ניט מובן: ווי אזוי לערנט מען אפ פון ,וירא והנה שלשה אנשים" אז ,גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה"?

די תמי' איז נאך גרעסער: דער מקור פון דעם מאמר איז די גמ' אין מס' שבת³ — און אין דער גמרא ווערט גע-בראכט אז אנדער פסוק מהסיפור: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכניה דכתיב: ויאמר אדניי אם נא

(1) ה'י אבל פי' ה"ב.

(2) פרשתנו יח, ב.

(3) כמו בסמ"ג (שהולך בעקבות הרמב"ם — ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' הסמ"ג אות מו) מ"ע ב' מדי' שגם הוא מביא הכתוב כהרמב"ם, אלא שמוסיף ,וגר כדאי' ב' מפני'. ובסמ"ג י"ל שהביא רק התחלת הענין והסוגיא, וכונתו גם להפסוק שהובא שם בגמ'.

(4) כנסתו בכ"מ שם.

(5) קכז, סע"א. וכן בשו"ע (לה, ב) — הובא לקמן סעיף ג. אבל שם לא הובא מפורש (בדברי ר"י א"י) ה"א"י מהפסוק, אף שמוכן הוא מההמשך. וראה הערה 26.

(6) וכן במדרש תהלים (באבער) יח, כט. שאלות פרשתנו שאלתא יא (כהגירסא שלפנינו. וראה לקמן שו"ג להערה 10). ועוד.

(7) כ"ה בשבת שם. ובשו"ע שם: יותר מהקבלת פני שכניה.

(8) פרשתנו שם, ג.

(9) דפשוטו — קאי על הקב"ה — וראה לקמן בפנים ס"ג.

(10) כ"ה בגמ' וע"י שם. ובשאר המקומות לא הובא כל הלשון: במדרש תהלים ,ויאמר אדניי וגו' אל נא תעבור מעל עבדך" (ובשאלות לפנינו: אל נא תעבור מעל עבדך); בריף שבת שם (ועד"י בראש שבת שם (ס"ב): ,ויאמר אדניי אם נא מצאתי חן בעיניך וגו'. ועד"י הוא בדק"ס מכ"י. ואכ"מ.

(11) שבת שם. וראה גם ר"ח ופרש"י שבועות שם.

(12) יד מלאכי שם אות ד.

(*) וראה חילופי נוסחאות בשאלות (ירושלים תש"ך) נוסחאות כ"י. ובא' מהם הובא — (מהתחלת הפסוק) ,וירא אליו ה' כו' וישא עיניו וירא.

ובזיעה¹⁵ ווייל מען לייענט „כתב המלך על¹⁶ בני מדינתו“ און ס'דארף זיין „כתבשים“ — ווי חדשים.

ועד'ז בא תפילת העמידה, וואס היות אז א איד „צריך“ שיראה עצמו כאילו שכינה שריו כנגדו, ער דארף דאן פילן ווי ער וואלט געווען „עומד לפני ממה"מ הקב"ה¹⁸, איז דער דין אז ער טאר ניט מפסיק זיין פאר קיין שום זאך און דארף שטיין „כעבדא קמי מרי¹⁹, אז קיין שום תנועות — „איז לזוז ממקור מו²⁰“

עאכצ'כ ביי אברהם וואס זיין „עומד לפני ה'“²¹ איז געווען באופן הכי גלוי ונעלה,

ובנדוד — איז דאך געווען ניט א „כתב“ און ניט „כאילו“ — נאר „וירא אליו הוי"ממש — איז ווי קומט עס אז באותה שעה זאל בא עם זיין „וירא²² והנה גר“, אז ער האט דערזען די ג' אנשים?

נפרדים..... ועד'ז ד' אותיות שבשם הוי' (שהם כנגדם.....) — הנסתרות, הנגלות.

(15) כיה גם במשך הסעיף בשו"ע אדה"ז שם (וכיה גם בדפוס ראשון דשו"ע אדה"ז). וכיה בש"ס מריק שם (בה"א). אבל בשו"ע המחבר בלי היא (ושם: וזיע — בלי כ'). וכיה בשני דפוסי שו"ע אדה"ז זיטמיר הנ"ל. וכיה בשאר כל המקומות שנשמנו בהערה שלפנ'ו (ובשו"ע). וכיה בברכות ובע"י מריק ודק"ס שם נוסח הכ"י ודפוסיים.

(16) צ"ל „אלי“?

(17) שו"ע אדה"ז חו"מ רסצ"ח. וש"נ.

(18) ברכות לג, רע"א.

(19) שבת י. א. טו"ש (דאדה"ז) אי"ח סו"ס צה.

(20) שו"ע אדה"ז שם סי' קד ס"ב.

(21) כלשון הכתוב פרשתנו יח, כב.

(22) להעיר מב"ר (פמ"ח, ט); וירא בשכינה וירא במלאכים. ובפ"י ידי משה שם. ברכי יוסף יו"ד סרמ"ד בתחלתו ושם ד"ה ואשר גמר.

זיין: „ככוונה"י באימה וביראה ברתת"י

(13) שו"ע אדה"ז חו"מ ר"ס ס"א.

(14) לכאורה צ"ל „וברתת" בוא"ז (וכיה בשני דפוסי שו"ע אדה"ז — זיטמיר תר"ץ). שם תרכ"ב, וכמו שהוא בהמשך הסעיף שם בהבאת דברי המדרש. — וראה ברכות כב, א (ומריק טו, א) באימה וביראה וברתת ובויע.

אבל בשו"ע המחבר ריש הסימן כאן „ברתת" בלא וא"ז (וכן הוא בדפוס ראשון דשו"ע אדה"ז כאו"י). וכיה בכריכ מקומות.....

ויש לומר בדיוק גירסא זו, כי אימה ויראה — רגש שבנשמה, רתת וזיע — ענין שבגוף..... סוגים

(*) וכיה בסיום לשון הטור שם (לפנינו). וכן בדפוס וויניציאה שי (דפוס א' דהטור עם הכ"י) בנוגע לק"ש. וכן ל' הכ"י שם (לפנינו) ובדפוס וויניציאה הנ"ל) בפעם הא'. ובפעם הב' — גם „ביראה" הוא בלי וא"ז, וכיה בתנחומא אמור י"ג, טור שם (לפנינו) ובדפוס וויניציאה הנ"ל) בהבאת המשל שבמדרש. וראה חילופי נוסחאות בויק"ר (הוצאת מרגליות, ירושלים תש"ב) פכ"ז, ו כמה שינויי גירסאות: „ביראה" בלא וא"ז, אגס „וברתת" בוא"ז. ד' לשונות הנ"ל „באימה כו"י הובאו גם: ביומא ד, ריש ע"ב — לגירסת הע"י וכ"י (ראה דק"ס שם). וכן באדר"ג רפ"א) — לענין חורה — ושם „ביראה ברתת" בלא וא"ז; בויק"ר שם לפניו במשל (לענין אחר). ושם לפנינו: וביראה וברתת — שניהם בוא"ז. ובויק"ר (מרגליות) שניהם בלא וא"ז. ויק"ר פ"א ז בלשון המשל, וגם שם כמה שינויים — ראה הוצאת מרגליות.

ובחורכ שמיני י, ד (י"ל"ש שם רמז תקכו). וכן תנחומא שמיני טו) — רק ג' לשונות. באימה וברתת ובויע, וכן ביומא שם לפנינו. וקרוב לומר שזוהי השמטת מעתיק, ואכ"מ.

(**) וכיה בטור דפוס אויגסברג ש — שתי הפעמים. ובב"ח ופרישה שם (בשם הכ"י) ב' הפעמים.

(*** ומהם: במקורו במדרש — ויק"ר פכ"ז, ו לפנינו. וכן בויק"ר הוצאת מרגליות) — שמשם הובא המשך לשון אדה"ז. כנסמן עה"ג דשו"ע אדה"ז (וכמ"ש בטור וכ"י שם): פסיקתא דריכ פ' שור או כשב (בהוצאת באבער, וכן בנוסח כ"י אוקספרד ועוד — נ. י. תשכ"ב); ע"י מריק שם: נוסח הכ"י בדק"ס מריק שם. וכן הביא בדק"ס ברכות שם (סוף הערה יו"ד) מכ"י.

(****) ראה לקוטי הש"ס להארז"ל מריק שם (ד"ה מה להלן). סה"מ תש"א ע' 250 ובהערה 2 שם. לקו"ש ח"כ ע' 548'9.

(*****) להעיר גם מלשון הב"ח טטור שם: ומדלא קאמר נמי לא באימה וביראה ולא ברתת ובויע כו'.

הדיעות²⁶ (ובפרט לשיטתו אין מורה נבוכים²⁷ אז דאס האט ער געזאגט צום מלאך).

מ'קען אבער ניט פארענטפערן אזוי, ווארום בספרו היד²⁸ פסקנט דער רמב"ם בפירוש „כל השמות האמורים באברהם קדש אף זה שנאמר אדני אם נא מצאתי חן הרי הוא קדש“²⁹.

ד. אין מורה נבוכים³⁰ איז דער רמב"ם מבאר, אז די ראיית שלשה אנשים און דער המשך שלאח"ז איז אלץ געווען במראה הנבואה — ס'איז א המשך צו „וירא אליו ה'“³¹.

26 ואף שבשבועות שם מפורש דמאמר ר"י גדולה הכנסת אורחים „אולא“, כאותו הווג' דסיל דהוי קדש (וראה ר"ח שם. ר"ן שבת שם), י"ל (שאין הכוונה שלמ"ד דהוי חול אין גדולה הכנסת אורחים כו' אלא) שכוונתו שלמ"ד דהוי חול אין ללמוד זה מהכתוב אל נא תעבור דלמד ר"י. ובעיון יעקב שבת שם „דריא“ (דקאמר בא וראה שלא כמדת הקב"ה כו') רוצה לחדש אפילו למ"ד ששם זה חול . . . (ג"כ יש ללמוד דגדול הכנסת אורחים כו'). ע"ש. וראה שער אפרים י"ד (ס"י סד ד"ה וכוה נראה) דמפרש עד"ז דברי התוס' בשבת שם. ע"ש. ואכ"מ.

27 ח"א פס"א. וראה שם ח"ב פמ"ב — הובא לקמן בפנים.

28 ה' יסודי התורה ספ"ו. וראה כס"מ שם.
29 ואולי י"ל, שהרמב"ם מפרש הכתוב אל נא תעבור כפי' התוס' (ד"ה חזיא) בגמ' (ב"מ פו, ס"ב) שהשכינה ה' רוצה להשתלק' מעל אברהם (ד.לאו) אורח ארעא למיקם' — ל' הגמ' ב"מ שם). ולפ"ז אין משם ראי' לפי' ר"י דגדולה הכנסת אורחים כו', וכמ"ש בתוס' שם. וראה חז"אג מהרש"א שם ד"ה והיינו דכתיב, דהלימוד במס' שבת הוא לא מדברי אברהם אל נא תעבור. אלא מהאי ענינא נדרש מדהלך כו'. ע"ש. וראה ראש דוד להחידא פרשתנו עה"פ. עיון יעקב שבהערה 26. וראה גם הריף לעי' שם.

30 ח"ב שם.

31 וראה רמב"ן פרשתנו בתחלתה במה שהקשה על הרמב"ם במו"נ. וראה מפרשי המורה שם וספר הזכרון להריטב"א בביאור דעת הרמב"ם במו"נ. ואכ"מ.

דערפון גופא איז א ראי' אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה“: וויסנדיק אז הכנסת אורחים (זאגט אן שכינה — אז זי) איז „גדולה“ פון „הקבלת פני שכינה“, איז דעריבער בשעת „הקבלת פני שכינה“ איז אברהם מפסיק און — „וירא והנה שלשה אנשים“.

עס בלייבט אבער די שאלה: וואס איז דער טעם וואס דער רמב"ם איז משנה פון דער ראי' שבגמרא און ברענגט אן אנדער ראי' (דפשיטא אז די ראי' פון „וירא והנה שלשה אנשים“ איז ניט „מבואר יותר“ ווי די ראי' שבגמרא, ואדברא)?

ג. לכאורה וואלט מען געקענט פארענטפערן:

איז מס' שבועות²² זאגט די גמרא, אז דער מאמר „גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה“ איז פארבונדן מיט דער מחלוקת התנאים צי „כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש“ איז כולל אויך דעם שם פון פסוק „ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך גו“, אדער דער שם איז חול, ווייל דאס האט ער ניט געזאגט צום אויבערשטן נאך „למלאכים ה' מדבר“²⁴ (ובפרט אז רש"י ברענגט אראפ ביידע דיעות בפירושו על התורה²⁵).

און דערפאר ברענגט ניט דער רמב"ם דעם פסוק „ויאמר גו' אל נא תעבור גו“, ווייל די ראי' דערפון איז ניט לכל

23 לה, ב. וכתובא בתוד"ה דכתיב שבת שם.

24 ל' התוס' שבת שם. וראה פרש"י שבועות שם ובפרשתנו.

25 בפרשתנו שם. ומסיים. ושתי הלשונות בב"ר (ראה ב"ר פמ"ז, י — רק דיעה א'). וראה לקו"ש ח"ב ע' 69 ואילך. וש"נ. ואכ"מ.

והנה גר" דאָס גופא איז די נבואה (וירא אליו ה')³³ — הקבלת פני השכינה:

משא"כ דער פסוק, ויאמר אדני גר אל נא תעבור, איז וויבאלד אז דער אויבערשטער האָט אים דאָס באַוויזן במראה הנבואה (ווי אברהם זאָגט צום אויבערשטן, אל נא תעבור³⁴) איז דאָס באַללמד אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה“, כנ"ל³⁵.

נוסף על כל זה: בכלל איז דוחק גדול לפרש ולבאר בספר היד, ע"פ פירוש אין די פסוקים בספרו מו"נ, וויבאלד אז בספרו היד דערמאנט נישט דער רמב"ם דעם ענין הנ"ל, אז ס'איז נישט געווען קיין דיבור ומעשה בפועל, נאר די גאנצע פרשה איז געווען³⁶ במראה הנבואה. ועוד ועיקר — ברמב"ם דידן (הובא לקמז) איז כמעט מפורש אז ס'איז גע-ווען בפועל.

ה. וועט מען דאָס פארשטיין בהקדם ביאור דברי הרמב"ם אין די הלכות (הנ"ל בס"א) שם, וז"ל (בהלכה א):

(33) ראה ריטב"א שם. אברבנאל למורה שם קרוב לתחלתו, ובמש"ב בישוב קושיא הא' דהרמב"ן.

(33*) אבל זהו דלא כפי שפי' במו"נ שם ע"פ דברי ר' חייא הגדול' — „שהוא ג"כ ספור מה שאמר במראה הנבואה לאחד מהם ואמר לגדול שבהם אמר, וכנ"ל סעיף ג (ראה שקרית בפירושו במפרשי המו"נ שם). וראה עיון יעקב (ושער אפרים) שבהערה 26 — שגם למי' דהוי חול אפשר ללמוד גדולה הכנסת אורחים כו'.

(34) ראה אברבנאל למורה שם בישוב קושיא השנית (דהרמב"ן על הרמב"ם): שהי' תועלת בהראות לו כל זה (כל פעולות אברהם ושרה בהכנסת אורחים להמלאכים) להודיע שכן הי' מנהגו כל הימים לעשות לאורחים הנאים אליו. ולכן נראה הדברים כמו שהיו בהקד' ע"ש. ועד"ז כ' הרא"ב בן הרמב"ם בספרו המספיק לעובדי ה' (ירושלים, תשל"ג) פרק הנדיבות.

(35) אף שבנוגע לפרשיות אחרות הזכיר בהל' יסוה"ת (פ"ז ה"ג) שהם במראה הנבואה.

ועפ"ז וואָלט מען לכאורה געקענט פאַרענטפערן, אז לדעת הרמב"ם איז פון דעם פסוק, ויאמר אדני גר אל נא תעבור, נישט קיין רא"י, ווייל דער תוכן הפסוק איז נישט אַ סיפור המאורע וואָס האָט פאַסירט בפומ', נאר (אויך) די אמירה, אדני גר אל נא תעבור איז אַ טייל פון דעם וואָס אברהם האָט געזען במראה הנבואה.

מ'קען אָבער אזוי נישט זאָגן, ווייל דער פסוק, וירא והנה שלשה אנשים, פון וועלכן דער רמב"ם ברענגט די רא"י, איז (לפי פירושו במו"נ) אויך געווען במראה הנבואה, ולא עדיף הא מהא.

און אויב מ'זאל וועלן זאָגן, אז אויך פון מראה הנבואה קען מען ברענגען אַ רא"י — והיינו מזה גופא וואָס דער אויבערשטער באַווייזט אזא מראה פון וועלכער ס'איז מוכח אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה“ —

איז דאָך אדרבה: דעמאָלט איז מסתבר צו ברענגען די רא"י דוקא פון פסוק, ויאמר אדני גר אל נא תעבור:

דער רמב"ם איז דאָרטן מבאר אז דער פסוק, וירא אליו ה' איז דער „כלל“ און פונעם פסוק, וירא והנה שלשה אנשים נצבים גר"י הויבט זיך אָן דער פירוט הנבואה פון „וירא אליו ה'“ — „התחיל לבאר אין היתה צורת ההראות ההוא ואמר שתחלה ראה שלשה אנשים כו'“³⁷.

ולפ"ז, וויבאלד אז „וירא והנה שלשה אנשים“ איז געווען במראה הנבואה, איז דאָך אין דעם נישטאָ קיין שום אַנדייט וועגן דער העדפה פון הכנסת אורחים לגבי הקבלת פני השכינה — וויבאלד די רא"ית ג' אנשים איז נישט מפסיק די הקבלת פני השכינה, נאר דער „וירא

אורחים מהקבלת פני שכינה". ולפי הנ"ל, אז דא רעדט זיך וועגן גמ"ח בגופו, ווי קומט דא אריין דער ענין פון הכנסת אורחים בממונו?

אויב דער רמב"ם וואלט געמיינט נאר ארויסברענגען מעלת הלוי כשלעצמו, האט ער געדארפט זאגן „והוא החק . . ונהג בה מלוה את האורחים" וכיו"ב, אדער לכל הפחות — „שלאחר שמאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן, מלוה אותן", בכדי צו מדגיש זיין אז עס רעדט זיך וועגן מעלת הלוי³⁹, „גמ"ח שבגופו".

פון לשון הרמב"ם איז משמע אז דא זיינען נוגע אלע פרטים פון הכנסת אורחים אויך דאס וואס „מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן"⁴⁰.

[און ס'איז א דוחק גדול לומר אז דער רמב"ם ברענגט די פרטי הדברים וועגן הכנסת אורחים, נאר אלס הקדמה בכדי נאכמער ארויסברענגען מעלת הלוי — „ולוויים יותר מהכנסתן"; ובפרט אז דער מאמר וואס ער ברענגט בסוף ההלכה, „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים", איז מדגיש אויפן

— ראה נמוקי מהרא"י לרמב"ם שם; ואיך גם בנוגע לענייננו, הוליל סתם „הכנסת אורחים", או עכ"פ להוסיף ג"ז.

(39) ולהעיר שבסמ"ג שם „הלווה (ולכאורה צ"ל „הלוי") הוא החק שחקקו כו" וּמִמֶּשֶׁךְ (בל' הרמב"ם) „וּדְרֵךְ הַחֶסֶד . . מאכיל . . ומלוה אותם".

(40) וכפשוטו דרז"ל כ"י זו (פרשתנו כא, לג) „ויטע אשל" מאי אשל אכילה שתי' לוי' (מדרש תהלים לו, קי). וראה תיב"ע ותי"י שם. פסיקתא זוטרותא שם. פרשי' כתובות ח, ב (ד"ה בביתו של אברהם). סוטה י"ד, סע"א. ועוד. ובירד"ק פרשתנו שם, לאחר שמיביא מרז"ל „נוטריקון אכילה שתי' לוי' כתב: ור"ל שהנהיג אנשי באר שבע להכניס אורחים ושחייב אדם לקבל פני האורח בשלשה דברים האלה.

„מצות עשה של דבריהם לבקר חולים . . וללוות האורחים ולהתעסק כו". . דערנאך איז הלכה ב' זאגט דער רמב"ם: „שכר הלוי' מרובה מן הכל. והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר וירא והנה שלשה אנשים ולוויים יותר מהכנסתן. אמרו חכמים³⁸ כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים".

דארף מען פארשטיין: פארוואס זאגט דער רמב"ם (בה"א) אין דער מ"ע של דבריהם „וללוות האורחים" און ניט בלשון הכולל הכל „הכנסת אורחים"?

בפשטות לערנט מען, אז אין דער הלכה רעדט דער רמב"ם וועגן דער מ"ע של דבריהם וואס איז פארבונדן מיט גמ"ח שבגופו — „לבקר חולים ולנחם אבלים כו", און ווי ער פירט אויס אין הלכה א „ואלו הן גמ"ח שבגופו שאין להם שיעור". משא"כ דער חלק פון הכנסת אורחים, וואס באשטייט פון מאכיל ומשקה זיין די אורחים, איז אן ענין (בעיקר) פון גמ"ח בממונו, און דאס האט א שיעור (און ווי דער רמב"ם איז מבאר דעם חילוק אין פירוש המשניות³⁷).

דאס איז אבער ניט קיין ביאור מספיק³⁸:

אין הלכה ב זאגט דער רמב"ם אז דער „חק שחקקו אברהם אבינו" איז כולל „מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן", ביז ער ברענגט אויף דעם „גדולה הכנסת

(36) סוטה מו, ב.

(37) ריש פאה. וראה גם ר"ש שם ד"ה והביכורים (ע"פ ירושלמי).

(38) וגם: הרי בה"א כתב הרמב"ם, וכן לשבח הכלה והחתן ולסעודת בכל צרכיהם, שבפשטות הלשון משמע לכאורה שזה כולל (גם) גמ"ח בממונו

(*) וראה לקמן ע' 320 הערה 89. לקושי חז"י ט"ע 501.

וואס דער אורח באקומט — דער מאכל ומשקה וכו' — דורך די פעולות פרטיות. (ב) די מדת החסד פון דעם בעה"ב המארח, די התענינות ושימת לב וואס ער ווייזט ארויס דעם אורח.

בכלל איז ביי עניני גמ"ח (ובכלל בא מצות שבין אדם לחבירו), נוגע (בעיקר) דער נפעל, די טובה ותועלת וואס חבירו באקומט בפועל, און די מדת החסד פון דעם אדם הגומל חסד איז נוגע (בעיקר) ניט צום אדם המקבל החסד, נאר צו דעם גברא הגומל חסד⁴⁴ [בין — ווי מען געפינט בא צדקה⁴⁵ אז „מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה" איז ער מקיים מצות צדקה⁴⁶].

ביי הכנסת אורחים קומט צו א חידוש מיוחד, אז די מדת החסד, דער הרגש החסד פון דעם בעה"ב המארח, איז נוגע צו דעם נפעל, די פעולות וואס מ'טוט פארן אורח. די הכנסת אורחים דארף געטאן ווערן באופן אז דער אורח זאל מרגיש זיין אז אלע פעולות פון דעם מארח בשבילו זיינען מצד זיין התענינות, מצד זיין רגש, אהבת ישראל (כמרום בדברי הרמב"ם⁴⁷ אז „כל מצות

שטארקסטן אופן די נחיצות וגודל ענין הלוי⁴⁸].

ו. אויך פאדערט זיך ביאור: דער רמב"ם פאנגט אן „שכר הלוי" מרובה מן הכל" און נאכדעם פירט ער אויס „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים" (ועד"ז ברענגט ער אין דער הלכה שלאח"ז⁴⁹ לגבי ב"ד: „וב"ד היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים"). וואס ווי מ'לערנט בפשטות, איז דער טעם וואס העדר הלוי איז „כאילו שופך דמים" — ווייל מיט לוי' ווערט בא- ווארנט אז מ'זאל דעם אורח ניט הרג' ענען בדרך (ווי די ראי' וואס די גמרא ברענגט במס' סוטה⁵⁰).

איז ניט מובן: וויבאלד ער זאגט אז מעלת הלוי איז אזוי גרויס, אז בהעדרו איז „כאילו שופך דמים", איז דאך די מעלה פון „שכר הלוי" מרובה מן הכל" אין פארגלייך דערמיט א דבר טפל, ובכלל מאתים מנה⁵¹?

ז. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

אין דעם ענין פון גמ"ח זיינען דא בכלל צוויי פרטים: (א) דער נפעל פון דער מצוה, וואס מיט זיין מעשה פון גמ"ח איז ער ממלא א חסרון של חבירו, אדער ברענגט א תועלת לחבירו. (ב) די פעולה מצד הגברא — די מדת החסד פון דעם גומל חסד.

כעין זה זיינען אין הכנסת אורחים פאראן די צוויי פרטים: (א) די ענינים

(41) היג שם.

(42) מ, ב (מקור דברי הרמב"ם). וכיה פשטות הפירוש במשנה (מה, סעי' שם).

(43) להעיר ממגדל עז לרמב"ם שם, ומתוך העונש תלמוד השכר.

(44) וראה אתון דאורייתא כלל כג בסופו. לקו"ש ח"ט ע' 202 ואל"ך. ושינ.

(45) ועד"ז לשון הרמב"ם (סוף הל' איסורי מזבח) „הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו כו'".

(46) ספרי תצא כד, יט. פרשי שם. פרשי ויקרא ה, יז בסופו. וראה אתון דאורייתא שם.

(47) להעיר מנתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב גמ"ח פ"ב (קרוב לסופו) החילוק בין גמ"ח וצדקה, דגמ"ח הוי מצד הנותן, וצדקה היא מצד המקבל. וראה שם פ"ד.

(48) שם סוף היא. וכ"כ בסהמ"צ שורש ב. וראה השק"ט כו' ברמב"ן בסהמ"צ שורש א קרוב לסופו (ב.התשובה הג") ומפריש סהמ"צ שם. לקו"ש ח"ד ע' 61 ואל"ך.

בקנה אחד מיט מעלת הלוי' («שכר הלוי' מרובה מן הכל'») שבתחילת ההלכה:

דער רמב"ם מיינט דאָ ניט נאָר אַז דאָס קען בריינגען שפיכת דמי האורח בהליכתו בדרך, נאָר (אויך)⁵¹ דעם הרגש פון שפיכת דמים באַ דעם אורח: בשעת דער מארח איז אים ניט מלווה זעט ער אַז עס פעלט די התענינות און איבער-געבנקייט — די מדת החסד אין דער פעולה, גייט אים ניט איין די הכנסת אורחים און „אזיל סומקא ואתי חיוורא“⁵² ער פילט אין דעם אַ בזיון, אַ „שפיכת דמים“.

[וע"ד⁵³ ווי⁵⁴ צדקה⁵⁵ וואָס דאַרף גע-

אלו . . . הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך⁴⁹].

און דאָס דריקט זיך אויס אין דעם חיוב „ללות האורחים“. וואָרעם לוי' איז ניט קיין ענין פון ממלא זיין צרכיו של האורח ווען ער איז אַן אורח (ווי ביים באַזאָרגן אים מיט אכילה ושתי' כ'), נאָר זי איז מצד מדת גמ"ח (ובמילא — גם לאחר שפסקה השייכות ביניהם — הלך לדרכו) ובמילא פילט דער אורח, אַז אַלץ וואָס ער האָט געטאָן בשבילו קומט דאָס מצד דעם הרגש הלב פון דעם בעה"ב המארח, אַז ער איז זיך מתענין אין אים, עס איז נוגע טובתו וכ'.

ח. און דאָס איז דער המשך אין דברי הרמב"ם: „שכר הלוי' מרובה מן הכל. והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלווה אותן“:

דער „חק שחקקו אברהם“ באַציט זיך ניט בלויז צום פרט פון מעשה הלוי', נאָר צום כללות/דיקן אופן פון הכנסת אורחים, אַז אברהם אבינו האָט איינגע-שטעלט הכנסת אורחים באופן כזה אַז דאָס זאל אַנטהאַלטן ניט נאָר די מעשה ונפעל פון גמ"ח (צרכיו של האורח) נאָר אויך די מדת החסד של בעה"ב המארח, וואָס דאָס איז דער „דרך החסד שנהג בה“⁵⁰, אַז לויית האורחים קומט צו-זאַמען מיט דעם וואָס „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן“.

עפ"י יש לבאר אויך סיום דברי הרמב"ם „אמרו חכמים כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים“, אַז דאָס איז עולה

(51) אלא שלפ"ז צע"ק לשון הרמב"ם. אמרו חכמים, כאשר כוונתו היא לא כדברי חכמים בגמ'. והוליל סתם „כל שאינו כו', ע"ד מש"כ להלן שם סוף היד לגבי ביקור חולים.

(52) בי"מ נח, סעי'ב בנוגע להכנת פנים, שהוא „כאילו שופך דמים“.

(53) להעיר ממנורת המאור להר"י אלנקאוו פרק הצדקה (ח"א ע' 39). „המשובח שבצדקה היא הכנסת האורחים“ (וראה לשון הרמב"ם שם הי"ג „כופין ללוי" כדרך שכופין לצדקה“). אבל ראה לקוטים שבסו"ס מהרי"ל (הובא בס' גליוני הש"ס לשבת שם): כל היכא דנזכר הכנסת אורחים ר"ל דוקא הכנסת עשירים ומכובדים . . . יקבלם בסבר פנים יפות לנהוג בהם כבוד כו' ורא"י מאברהם אבינו כו' אבל הכנסת עניים בכלל צדקה היא.

(54) ולא ממש (ראה לעיל ס"ז החילוק דהכנסת אורחים ועניני צדקה — גמ"ח). כי בהמעלות הכי נעלות שבצדקה, הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חסאים שהיתה במקדש (רמב"ם הל' מת"ע פ"י ה"ח. ועד"ז בשו"ע יו"ד ס"י רמ"ט ס"ז. וליתא שם, שהרי זו . . . במקדש"י), שהוא למעלה גם מנתינת צדקה בסבר פנים יפות, משא"כ בהכנסת אורחים שהתענינות ומדת חסדו של בעה"ב (שמחבטא בלוי') היא עיקר המצוה, ונוגע להנפעל, וכבפנים.

(55) ולהעיר ממש המהר"ל (פ"ב שם), שהסבר

(*) המעלה גדולה שאין למעלה ממנה (בה.שמונה מעלות (ש"ש בצדקה). אינה שייכת

(49) ואף שגם המאבד סלע כו' קיים מצות צדקה כנ"ל — הרי ג"כ עיקר בצדקה שתי' בסבר פנים יפות כדלקמן בפנים.

(50) וראה לקו"ש ח"ג ע' 768-9.

והנה שלשה אנשים" און איז משנה פון דער גמרא וואס לערנט עס אפ פון פסוק, "ויאמר אדני' גר' אל נא תעבור":

דאס קומט בהמשך צום תוכן פון דער הלכה, דער "חק שחקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה", אז אן עיקר אין הכנסת אורחים איז די מדת החסד שבזה, די התענינות ושימת לב צו דעם אורח — אז דאס איז ניט נאר בעת מ'טוט די מעשה פון הכנסת אורחים ווען ער איז מאכיל עוברי דרכים ולאח'ז, נאר אויך לפני'ז, תיכף בשעת ער זעט, נעמט אויף די אורחים, איז נוגע די שימת לב והתענינות אין דעם אורח.

און דאס דריקט זיך אויס אין פסוק "וירא והנה שלשה אנשים" (כנ"ל סעיף ב): ער האט משים לב געווען צו די ג' אנשים אינמיטן "הקבלת פני שכינה".

ייד. ע"פ כל הנ"ל קען מען פאר-ענטפערן נאך א שאלה אין דעם אפ-לערנען פון אברהם'ן אז "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה":

סוף-סוף האט זיך ארויסגעוויזן אז מיט מאכיל ומשקה זיין די ג' אנשים האט אברהם ניט מקיים געווען א מצוה פון הכנסת אורחים, ווייל באמת זיינען זיי ניט געווען מענטשן נאר מלאכים וועלכע דארפן ניט קיין עסן, ובפרט להדיעה אז זיי האבן ניט געגעסן, נאר בלויז "נראו כמו שאכלו"⁵⁸.

און אפילו לויט דער דיעה⁵⁹ אז "אוכ-לין ושותין ממש" איז דאך דאס ניט גע-

געבן ווערן "בסבר פנים יפות ובשמחה" און דער נותן איז "מתאונן עמו על צרתו"⁶⁰, משא"כ ווען "נותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע כו' אבד זכותו והפסידה"⁶¹.

און עפ"ז איז אויך מובן דער טעם וואס דער רמב"ם טיילט אויס פון מצות הכנסת אורחים נאר דעם ענין פון "ללות האורחים", ווארום דוקא אין דעם דריקט זיך אויס אן עיקר בהמצוה פון הכנסת אורחים — די שימת לב צו דעם אורח.⁶² נאכמער: בשעת עס פעלט די לוי, דע-מאלט פעלט אויך אין דער מצוה פון הכנסת אורחים אין די אכילה ושת' וואס ער האט אים געגעבן, כנ"ל.⁶³

ט. וע"פ כל זה יש לומר אז דאס איז דער טעם פארוואס דער רמב"ם ברענגט דעם מקור אויף "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" פון פסוק, "וירא

פנים יפות וכו' שבצדקה הו"ע הגמ"ח" (שבצדקה). 55) רמב"ם הל' מתנות עניים פי' היד. ושינ.

56) וגם לפי פשוט הכוונה בלוי (לפי הגמ' שם) בכדי שהאורח לא יזק בפועל וכיו"ב, הרי בעת שמלווה אינו במצב של נצרך וחסר, דלא כבשאר גמ"ח אכיש וכו' לאורח שהוא נצרך וחסר אז. וא"כ גם בזה ניכרת ומודגשת מדת חסדו וטובו (שימת לב) של בעה"ב המארח להאורח. וראה זח"א קד, סעי' דהא כלא בהאי חליא' (וראה שם ואילך — הביאור). נתיבות עולם שם פ"ה — פעולת הלוי.

57) ראה רבינו בחיי פרשתנו כא, לג: ודע כי מצות לוי היא גמר המצוה באכסני' ותכלית השכר. ומובן מדבריו לכאן (כהביאור בפנים), שהיא לא רק גמר המצוה בזמן, כיא (גם) השלימות שבהמצוה.

לנודי, כי המעלה בזה היא ש.מחזק יד ישראל שמוך לומר לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי שיהיה את ידו עד שלא יצטרך לבריות' (לשון הרמב"ם שם הי' ועת' בשו"ע שם סי' א). שבכל זה הוא מעלה בהנפצל, שהתועלת להעני' בזה בפועל היא גדולה יותר מבשאר המעלות שבצדקה, אבל לא (כ"כ) מצד מדת חסדו של הנותן שמתבטאת בזה.

58) פרש"י פרשתנו יח, ח (מב"מ פו, ב, ב"ר

פמ"ח, יד. וכו"ה בויקרי' שבהערה 62. ועוד).

59) תורה נראי' (בי"מ שם), מסדר אלי רבה

(פרי"ב), וכ"מ בזח"א קמד, א (ראה סה"מ תרס"ג ע

ג). ובוהר פרשתנו (קב, א) הובא ב' הדיעות. וראה

בהנמשך ברד"ל לכ"ר שם. במדבר פ"ה, פ"ה (בסופו).

וההסברה בזה י"ל⁶³:

עיקר ענין הכנסת אורחים איז מודגש (ניט אויף אַזויפיל אין פעולת החפצא פון אכ"ש, וואָס דער אורח באַקומט, נאָר) אין די מדת החסד, "דרך החסד שבה", דעם שימת לב און התענינות מצד דעם גברא, דעם בעה"ב המארח צו דעם אורח — און די מעשה הגברא ושימת לבו איז אין דער הכנסת אורחים ביי "אברהם אבינו" געווען בשלימות.

נאָכמער: אויך דער נפעל (בהאורח) פון הכנסת אורחים האָט זיך אויפגעטאָן באַ אברהם בשלימות, וואָרום דער ענין הנ"ל, די שביעת רצון האורח פון דער שימת לב — איז דאָ באַ מלאכים (ובפרט ווען זיי קומען בדמות אנשים)⁶⁴:

ובמיוחד ווען ס'רעדט זיך וועגן שימת לב פון אברהם אבינו וועלכער איז אַזוי-פיל "חביב" באַ דעם אויבערשטן, און ווי ער זאָגט אויך בפרשתנו⁶⁵, "כי ידעתיו" — "לשון חיבה", און בכלל "האבות הן הן המרכבה"⁶⁶, וואָס מעלתם בגלוי למלאכים איז העכער פון מעלת המלאכים, איז זיכער דאָ דער תוכן ועיקר פון הכנסת אורחים מצד אברהם לגבי המלאכים.

(משיחות ש"פ וירא תשכ"ה.)

כ"ט אלול תשכ"ב)

ווען דערפאַר וואָס זיי האָבן זיך גע-נויטיקט אין דער אכילה ושת"י נאָר בלויז "מפני כבודו של אברהם"⁶⁰ אָדער צוליב דעם וואָס "אזלת לקרתא הלך בנימוס"⁶¹, ובמילא איז ב'פועל — דאָס ניט געווען הכנסת (וגמ"ח ל)אורחים.

ועפ"ז איז אַ תמ":

(א) לפ"ז אַז לאמיתתו של דבר איז ניט געווען קיום מצות הכנסת אורחים⁶², טאָר מען דאָך ניט צוליב דעם מפסיק זיין, "הקבלת פני שכניה" — איז ווי איז שייך אַז אברהם אבינו זאָל חלילה נכשל ווערן אין איבערלאָזן הקבלת פני השכניה?

(ב) קשה לומר אַז מען לערנט אַפּ אַ דין (אמת) — גדולה הכנסת אורחים כ"י — פון אַ פעולה וואָס זי איז באמת ניט געווען הכנסת אורחים?

מוז מען זאָגן, אַז כאַטש די אורחים פון אברהם אבינו זיינען געווען נאָר "בדמות אנשים", פונדעסטוועגן, האָט גאָרניט געפעלט אין דער "הכנסת אורחים" פון אברהם אבינו: ס'איז ניט דער ענין אַז נאָר לפי ראות עיניו האָט ער מקיים געווען די מצוה פון הכנסת אורחים, נאָר דער אמת איז געווען אַזוי.

63 ראה בארובה לקרש ח"ה ע' 329 ואילך.
64 נוסף ע"ז — דנתינת האפשריות להמלאכים שייקיימו "אזלת לקרתא הלך בנימוס" — (ראה בהנסמן לעיל הערה 58, 61) ה"ז (דוגמת) מאכלים.
65 יח, יט. ובפרש"י.
66 ב"ר פמ"ו, ו. פפ"ב, ו.

60 תוספות שם (אבל בזה"א קב, א: בגין יקרא דאברהם אחחוי הכי). ובתדבאיר שם: בצדקתו של אותו צדיק (גאבריהם) ובשכר טורח כ"י.
61 ראה שמור"ר פמ"ז, ה. זהר שם קמד, א.
62 וראה ויקרי פליד, ח: מי הוא שעשה חסד עם מי שלא היו צריכין אברהם עם מלאכי השרת.

וירא ב

געווען א נדיב בממונו בגופו ובנפשיו,
בין אז „אמרה מדת החדל כל ימי כו'
אברהם עמד שם במקומו" — ער האט
מחליף געווען מדת החדל;

משא"כ פרה אדומה איז ענינה גבורה
בתכלית, ווי עס שטייט אין זרה"א אז
„פרה דקבילת מן שמאלא" (ובפרט ע"פ
המבואר אין כתבי האריז"ל¹², אז פרה,
בתוספת ה"א, איז מרמז אויף די אלע ה'
גבורות); און דערצו איז עס „פרה)
אדומה", וואס אויך דער מראה אדום איז
מרמז אויף גבורות¹³ — און נאכמער: זי
דארף זיין „תמימה באדמימות" —
גבורות בתכלית¹⁴.

ויתרה מזה זאגט ער אין מדרש¹⁵ אז
די אלע פיר תנאים בפרה: אדומה
תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה
עלי עול — גייען אויף די פיר גליות.

א. חז"ל זאגן, אז „בשכר שאמר
אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר" זכו בניו
לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה¹⁶.

עס איז ידוע, אז דער אויבערשטער
גיט שכר אין אן אופן פון מדה כנגד
מדה. איז דערפון מוכן אויך בנדו"ד,
אז די שייכות פון די צוויי מצוות „אפר
פרה ועפר סוטה" צו אמירת אברהם
„ואנכי עפר ואפר", איז ניט נאָר מצד
דעם דמיון פון די ווערטער „עפר
ואפר", נאָר ווייל דער תוכן פון די צוויי
מצוות איז ענלעך צום תוכן פון הנהגת
אברהם באופן פון „ואנכי עפר ואפר"
(ענוה ושפלות בתכלית) — דארף מען
פארשטיין, אין וואס באשטייט די תוכנה
דיקע שייכות ביניהם.

לכאורה איז, אדרבה: דער תוכן
(פנימי) פון פרה אדומה איז גאָר אן ענין
הפכי פון עבודתו של אברהם:

מדתו של אברהם איז מדת החדל,
אברהם אוהבי, וכידוע אז אברהם איז

(9) ראה ארחות צדיקים שער יו: בממונ . . בגוף
.. בחכמה.

(10) ס' הבהיר סקצ"א (וח"א בהשמות רסד, ריש
ע"ב) — הובא ונת' בפרדס שכיב פ"ד.

(11) ח"ג קפ, ב.

(12) טעמי המצות, שער המצות וס' הליקוטים פ'
חוקת. הגהות הרחי' לזהר שם.

(13) זרה שם. כתבי האריז"ל שבהערה הקודמת.
— פרשי' לתולדות כה, כה. — ובכ"מ.

(14) רשי' חוקת יט, ב — מספרי שם. רמב"ם ה'
פרה אדומה פ"א ה"ב ואילך.

(15) אבל להעיר שבוהר שם מפרש „תמימה" —
„שור תם דינא רפ"א". וברע"מ (כח"ג שם): תמימה
מסטרא דחדל דאיהו דרגא דאברהם.

(16) פסיקתא דריב"ז פ' פרה. יל"ש חוקת רמז
תשנ"ט.

(17) שלאחרי גלות מצרים (פרה זו מצרים).
ועיי' לית לה האריז"ל ר"פ תצא. ס' הליקוטים שם.
ועוד.

(1) סוטה יז, א. חולין פח, סע"ב.

(2) פרשתנו יח, כז.

(3) כ"ה הסדר בסוטה וחולין שם. וראה הגהה על
הגליון שם.

(4) ראה סוטה ח, ב ואילך. ועוד. וראה תניא
פליט (נג, א): משכרה נדע מהותה.

(5) וראה חז"ל מהרש"א חולין שם. עיון יעקב
לע"י סוטה שם. נצח ישראל להמהר"ל פניו. ועוד.

(6) וכן מצד הגמטריא — ראה כהנ"ס פרשתנו
שם.

(7) ראה חולין פט, א. ועוד.

(8) ישעי' מא, ח. וראה ס' הערכים חב"ד ערך
אברהם אבינו ס"א ג. וש"נ.